

The search for a kingdom

by Alfred Carver.

Alfred Carver, een analyst uit de jaren 1920, presenteert ons hier een gevalstudie van een jonge man uit zijn praktijk. Niets belangrijks op het eerste zicht, ware het niet dat hij ons enkele belangrijke inzichten bijbrengt voor onze Gradiva-studie.

Hij lanceert zijn tekst met een probleem dat Freud eveneens opmerkte in zijn analyse van de Gradiva, een probleem waar we ook mee worstelen : "Onze auteur heeft het nagelaten ons het motief van waar de verdringing van het seksuele leven van onze held stamt, aan te geven" [Alfred Carver: *The search for a kingdom*, The British Journal of Psychology (medical section), Volume II, 1921-1922, p273].

Welk antwoord meent Carver ons nu te kunnen bieden? En langs welke weg? Hij begint met de gevalstudie van B, de 32-jarige curaat van de kerk van de Angelicaanse kerk. Carver zegt dat de gelijkenissen tussen de gevalstudie van deze jongeman en de lotgevallen van Hanold in interactie met Gradiva zo treffend waren, dat hij meent een (mogelijke) uitleg voor Hanolds seksuele repressie te hebben gevonden.

Ik zal de gevalstudie kort hernemen. In die gedachte dat het natuurlijk niet meer dan een samenvatting kan zijn, geef ik reeds aan welke zaken ik zal weerhouden : in hoofdzaak enerzijds de gelijkenissen met het Gradiva-verhaal, anderzijds de punten die een licht kunnen werpen op de ontogenese van Hanolds probleem (en dus ook dat van de jonge B). Eens er een abstractie kan gemaakt worden van de ontogenetische gegevens van het probleem van de seksualiteit bij B, kunnen we eventueel een meer fylogenetische hypothese formuleren, een hypothese die tracht een meer algemene uitspraak te doen over de genese van zulke seksuele problematiek, om tenslotte dan de hypothese te toetsen aan wat we bij Hanold terugvinden.

Natuurlijk zou hier een methodologisch probleem naar voor geschoven kunnen worden, in die zin dat de hypothese zal opgebouwd worden aan de hand van wat we weerhouden, en dat het weerhoudene niet meer zal zijn dan datgene wat we als overeenkomsten kunnen isoleren uit beide gevalstudies. Deze kritiek kan enigzins terzijde geschoven worden omdat we van **het particuliere ontogenetische bij B** overgaan naar het meer universele fylogenetische, om dan dat universele te toetsen aan het particuliere van Hanold. Komen ze overeen, én hebben we onze abstractie in het begin vooral opgebouwd rond de particulariteit van B, dan hebben we onszelf niets te verwijten, tenzij dat we een fylogenetische hypothese voor de problematieken als die van B en Hanold hebben opgebouwd op informatie die gebaseerd is op *maar* 2 gevalstudies. Laat dit geen onoverkomelijk probleem zijn, want met deze werkwijze kan er ook toe leiden dat de hypothese niet opgaat in het geval van Hanold : de hypothese zal immers niet opgebouwd zijn op basis van gemeenschappelijke factoren.

De zoektocht van B... the search for love.

De eerste herinnering van B is die van een spelletje dat hij voor zijn 4 jaar heel veel speelde met zijn 1 jaar oudere zus. Het kwam erop neer dat zij zich ophield, en dat hij zich "tussen" haar nestelde : ze beelden zich in dat zij het nestje was. Hij voedde de vogeltjes die in het nestje waren (een rol die zij ook speelde) dmv tongkussjes. Hij was het mannetje dat de voeding gaf, zij was de moedervogel. Zij was dus tegelijk nest, jongeren en moedervogel. In die periode, toen ze soms ook doktertje speelden,

kwam het kindermisje hen vertellen van waar de kindjes kwamen. Wat hij ervan onthield was dat een man een vrouw beklimt, en haar dan moest bedekken met een schort. De nadruk die ze legde op de geheimhouding maakte een diepe indruk op hem. In die periode ontdekte hij ook het sexeverschil tussen zijn zusje en zichzelf. Hij vroeg zich af of er soms iets mis was met hem.

Later, op vierjarige leeftijd, vertelde één van zijn vriendjes met wie hij om het hoogste aan het plassen was, dat het de pipi is die babietjes doet groeien.

Op 5-jarige leeftijd was hij door het sleutelgat aan het loeren naar zijn papa die zich aan het afdrogen was. Hij zag enkel een handdoek. Plots, en hij weet niet wat hij zag toen, vluchtte hij geschrokken weg. Wat in hem opkwam is het volgende: "Hij die zijn ogen in zonde gebruikt, zal niet in staat zijn god te aanschouwen". Sindsdien heeft hij in school problemen met het verschil tussen de U en de V. Hij ziet niet goed meer, ondanks het feit dat er geen organisch defect is vastgesteld. Verder heeft hij soms ook de onbedwingbare drang te plassen. De leraar vraagt zich luidop af of er soms iets mis is met B. Een meisje uit zijn klas vertelt hem dat haar moeder zwanger is. Nog steeds onder de indruk van de geheimhouding van het dienstmeisje en met het idee dat men zulke zaken niet mag zeggen vlucht hij weg om te gaan plassen... Rond die tijd toont hij ook veel respect voor zijn vader, en gezien de religieuze sfeer thuis, geeft hij preken aan zijn zusje over het feit dat we "onze vader" moeten respecteren.

Hij fantaseert ook over een ideaal huis, waar hij aanwezig is met zijn zusje. Hijzelf, in de positie van de vader... maar geen moederfiguur.

Hij interesseert zich sterk in de chemie: hij kan vloeistoffen mengen, iets creëren. Maar de leraar maakt fouten, en zijn medeleerlingen knippen soms stukken van zijn schort: de vader die fouten maakt en die gecastreerd wordt.

Rond zijn 13 jaar heeft hij een vriend met wie hij heel goed overeenkomt. Samen beelden ze zich in dat ze een geheim koninkrijk hebben (let op de betekenaar geheim). Ieder deel waarlangs ze fietsen of wandelen wordt geannexeerd aan hij koninkrijk. Het kan zich immer uitbreiden. Het is ook dan dat zijn zus om de ene of de andere reden niet meer thuis is. Hijzelf is kalmer: het gevaar dat hij ook gecastreerd kan worden is op veilige afstand. Ook op school gaat het beter. Na de middelbare school gaat hij studeren voor priester: het is als het ware een sublimatie van de verering van de vader, een veilige oplossing, losgekoppeld van het sexuele. Bovendien volgt hij ook de familietraditie sterk op. Hij wil naar China op missie vertrekken, maar hij mag niet omwille van zijn slechte zich. Zijn gewillige blindheid heeft iets verhinderd.

Hij beslist vervolgens dat hij zijn koninkrijk dan maar even goed ter plekke in een parochie kan uitbreiden. Zijn neef geraakt getrouwd en hijzelf krijgt een plaats aangeboden in een andere parochie omdat de plaatselijke priester dominee daar getrouwd is en verhuisd. Tweemaal heeft hij het gevoel dat hij een stap achterstand heeft, vooral ten opzichte van zijn neef: ze waren even oud en hij dacht dat ze in alle opzichten gelijke zouden zijn. Intussen verneemt hij het nieuws dat zijn zuster een werk heeft gevonden als lerares. B begint korte wandeltochtjes te maken tussen zijn werkuren door, als het ware om problemen te overdenken. Hij heeft het idee dat er hem iets ontbreekt, maar hij weet niet wat. Plots loopt dit uit in een dwaaltocht van 4 dagen richting Blackpool, waar zijn neef woont. Na een tijd rust te hebben gehad begint hij weer te werken en de wandelingen herbeginnen. Hij krijgt een tweede fugue en ook deze keer weet hij niet wat er toen gebeurde, of wat de uitlokkende factoren of het motief waren. Hij vertelt wel dat hij tijdens een helder moment op een heuvel stond en uitkeek over de vallei, bij zichzelf denkend dat dit een deel van zijn

koninkrijk moet zijn. Hij wou daar ook zijn voor zijn huwelijksreis. Nadien is hij voortgegaan en aangehouden door iemand die hem kende. Hij was op weg naar de gemeente waar zijn oude vriend woonde met wie hij het geheime koninkrijk "deelde".

Tenslotte komt hij in analyse bij Carver. Na enige sessies komt hij op het idee dat het een vrouw is die hij mist, en dat hij dat al de hele tijd verdrongen had. Hij vertrekt naar een gemeente bij een gezin waar hij eens op visite was. Na enige tijd ontvangt Carver een brief waarin staat dat hij gaat trouwen met het meisje uit dat gezin: een meisje dat (net als zijn zus) 1 jaar ouder en onderwijzeres is. Hij is gelukkig en we horen niets meer van hem.

Gelijkenissen met "Gradiva"

Hetgeen ons direct opvalt qua gelijkenissen zijn de fugues waarin hij op zoek is naar iets waarvan hij niet weet wat het is. De zoektocht is bij beiden gerelateerd aan de sublimatie.

Betreffende de sublimatie : Hanold is opgegroeid in een gezin waar het beroep van de vader hoog aangeschreven staat. Hij heeft ook heel veel ontzag voor zijn vader. Door zijn interesse in de archeologie kon hij zich bezig houden met stenen, dode vrouwen (desexualisering) en anderzijds voldoen aan wat hij meende te onderkennen van verlangen bij zijn vader. Maar het verdringingsinstrument is niet sterk genoeg gebleken en zijn zoektocht naar de vrouw begint, onder het mom van een op te lossen archeologisch probleem.

Een vergelijkbare situatie vinden we bij B : ontzag voor de vader en opgegroeid in een gezin waar de religie hoog aangeschreven staat. Bijkomend hebben we nog de verbinding "*sexualiteit-geheimhouding-geheim koninkrijk-uitbreiding-missie*". Deze kan gezien worden als een soort metonymisering daar waar de aanvaarding van de castratie niet heeft plaatsgevonden. Dit resulteert in een sublimatie die getuigt van godsdienstigheid om de vader op te volgen in de traditie, gelinkt aan een neiging tot uitbreiding die niets anders is dan het resultaat van de castratieangst. Deze sublimatie was ook niet sterk genoeg als verdringingsinstrument, en binnen het deel van de sublimatie dat draait rond de uitbreiding van het koninkrijk krijgt een enigmatisch karakter: hij weet zelfs niet wat er is, alleen het feit dat er iets ontbreekt.

Wat de zoektocht van Hanold betreft moet hij een archeologisch probleem oplossen. Natuurlijk is het een probleem dat verbonden is aan het raadsel van de vrouwelijkheid en de zoektocht naar een levensgezellin. Wat B betreft komt het ook daarop neer. Hun beider probleem is opgelost na het vinden van een levensgezellin. Hanold heeft de Gradiva gevonden, zijn jeugdvriendinnetje, en B heeft een meisje gevonden dat sterke gelijkenissen heeft (leeftijd + beroep) met zijn zus bij wie hij het sexeverschil ontdekt heeft.

B moet ook een probleem oplossen : ogenschijnlijk is het een uitbreidingsprobleem van zijn geheime rijk (iets wat niet gelukt was toen hij op missie wilde naar China en dat hij tijdelijk verder heeft gespeeld op lokaal vlak). Zijn wandelingetjes nemen een buitensporige vorm aan. Verborgen onder het ogenschijnlijke is er ook hier de zoektocht naar de vrouw. Wat deze zoektocht naar de vrouw betreft moeten we ook nog opmerken dat B zijn moederfiguur buiten heeft gesloten uit zijn wensfantasiën. Ook Hanold had het vrouwelijke uitgesloten uit zijn leven.

Verschillen

Er lijkt maar één groot verschil te zijn (los van inhoudelijke details): bij B hebben we meer gegevens over de voorgeschiedenis, namelijk rond wat er zich bij zijn zusje heeft afgespeeld, zijn houding tegenover zijn moeder en enkele verknopingen.

Wat kunnen we hier nu uit halen ? We kunnen hier verschillende dingen uit isoleren : de castratie-angst die hij ervaart wanneer hij het sexe-verschil met zijn zusje ontdekt. Deze castratie-angst is dubbel : hij heeft angst zelf gecastreerd te worden. We zien dit in het feit dat hij het verschil tussen U en V niet kent, in zijn analyse maakt hij direct volgende associaties : De U is vrouwelijk, rond, en de V heeft iets meer en is dus mannelijk. Hij ontkent dus het sexe-verschil. Hij heeft ook angst wanneer de vader, de leraar chemie of God (tijdens zijn seminariestudies had hij een uitgesproken probleem met het feit dat er aan sommige religieuze fundamenteën getwijfeld werd door religieuzen) falen, gecastreerd worden (deze castratie zien we uitgesproken bij de leraar chemie wiens schort beetje bij beetje korter geknipt wordt door de leerlingen. Zelf wil hij de vader niet castreren, want hij heeft zo'n uitgesproken respect voor de vader dat hij hem niet durft tegen te spreken.

De abstractie...

Een persoon wordt geconfronteerd met het sexeverschil en daarmee ook met de dreiging van de castratie. Gevolg is dat hij de castratie niet onder de werkelijke vorm wil aanvaarden. Als oplossing sublimeert de persoon, wordt asexueel en richt zijn hele leven op het object van sublimatie. Dat kan kunst zijn, een zoektocht, studie, religie, ... Langs metonymische weg wordt de sexuele libido toch nog bevredigd, maar de verdringing die ermee samenhangt lukt niet, op het hoogtepunt van de verdringing vindt ook de terugkeer van het verdrongene plaats... Ofwel met behulp van een geliefde, of langs analytische weg (in dien verstande dat het liefdesobject ergens al onbewust gekozen is) kan het probleem van de castratie uitgewerkt worden en het sexeverschil geassumeerd worden.

Kan dit ons helpen in de Gradiva-studie ?

Hebben we hier de sleutel om het raadsel van Hanolds jeugd op te lossen? We menen van wel : het is overduidelijk dat Hanold een probleem had met de castratie. Serge Videman heeft ons daar overduidelijk op gewezen in zijn artikel "Le Céleste et le sublunaire". Denken we aan de fallisch opgerichte voet enerzijds, maar toch ergens het aanvaarden van de castratie dmv van de platte voet, dan lijkt dit een pervers spelletje. Wijzelf zien het eerder als volgt : de sublimatie bereikt haar hoogtepunt en op dat moment keert het verdrongene terug. De libidinale objectfixatie is zo sterk dat er geen libido meer overblijft voor het Ego, waardoor het object niet meer zou zijn dan een "ding-an-sich" zoals bij Sartre. Gevolg is dat de hysterische waan losbreekt bij het subject, verschillend van de psychotische waan in die zin dat de objectlibido niet teruggetrokken is van de buitenwereld : de libido heeft een doel extern aan het Ego. Dit leidt tot de fugue waarin de persoon volledig vervalt als subject (Lacaniaans gezien is dit niet helemaal juist, want het subject is daar iets dat verdwijnt onder de betekenaars, en dat soms spreekt langsheen de gapingen tussen de betekenaarsketting, het Ego is hier niet aan gelijk) : hij dwaalt rond, weet niet waarom, waarheen, volledig geleid door de libido die zich aan iets extern heeft gehecht. Komt hij dan op het punt waar hij zijn object van verlangen ontmoet, dan komt er terug een deel van de libido vrij voor het Ego, en kan de interactie ontstaan. Dit alles lijkt des te aannemelijker als we weten dat B het meisje met wie

hij op het einde een relatie heeft hem enerzijds aan zijn zuster herinnert, net zoals Gradiva Hanold herinnerde aan zijn jeugdvriendinnetje. Hij heeft dus iets van een object teruggevonden in haar, het was dus niet de hele persoon zelf die object was (anders had hij achter zijn zuster aan gezeten) maar een deel ervan.

Besluit

We kunnen nog geen uitsluitsel geven ivmde structuur van Hanold (en van B), maar er zijn meerdere factoren die wijzen in de richting van de sublimatie binnen de neurose. Het vraagstuk van de perversie is hier niet aan bod gekomen, maar mag quasi direct uitgesloten worden omdat er op de 2 voetenstanden bij Hanold na niets is dat wijst op een duele verhouding van de wet : ik ben niet gecastreerd, de anderen wel... Dat vinden we hier niet terug. De sublimatie is van die aard dat ze wel iets schijnt weg te hebben van de perversie en dat is misschien de reden waarom de hypothese "perversie" zo aannemelijk lijkt.